

Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida

Una proposta per a la integració turística en el paisatge de la Costa Brava

Partial Plan for the Ordering of Aigua Gelida

A proposal for touristic integration in the landscape of Costa Brava

Matas-Hugas, Adrià

Escola Politècnica Superior, Universitat de Girona, Catalunya, Espanya.
matas.adria@gmail.com

Abstract

The works of Antoni Bonet Castellana are an international reference in the field of tourist urbanizations, but his proposals for the Costa Brava have not received the attention they deserve. However, the architect has had a significant impact on the current landscape configuration of this area of the Catalan coast. For this reason, this article analyses the Partial Plan for the Ordering of Aigua Gelida drafted by Bonet between 1965 and 1970, a project that must be placed within the framework of the tourist boom on the Costa Brava. The article reflects the research that has been carried out on both the currently built urbanization and the one designed by the Catalan architect, where unpublished documents are discovered, the historical context is analysed, and the events that have led Aigua Gelida to be as it is today reconstructed. In conclusion, this article aims to showcase the architectural and historical value of the Partial Plan for the Ordering of Aigua Gelida and its contribution to the tourist urbanism of the Costa Brava.

Keywords: Sustainable tourism, Landscape, Costa Brava, Aigua Gelida, Antoni Bonet Castellana.

Resum

Les obres d'Antoni Bonet Castellana són tot un referent a nivell internacional en l'àmbit de les urbanitzacions turístiques, però les seves propostes per a la Costa Brava no han rebut l'atenció que es mereixen. No obstant això, l'arquitecte ha tingut gran impacte en la configuració paisatgística actual d'aquesta zona de la costa catalana. Per aquest motiu, aquest article analitza el Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida redactat per Bonet entre el 1965 i 1970, un projecte que cal situar en el marc del boom turístic a la Costa Brava. L'article reflecteix la investigació que s'ha dut a terme sobre la urbanització actualment construïda i la dissenyada per l'arquitecte català, on es descobreixen documents inèdits, s'analitza el context històric, i es reconstrueixen els successos que han portat a Aigua Gelida a ser tal com és avui en dia. En definitiva, aquest article pretén mostrar el valor arquitectònic i històric del Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida, i la seva contribució en l'urbanisme turístic de la Costa Brava.

Paraules clau: Turisme sostenible, Paisatge, Costa Brava, Aigua Gelida, Antoni Bonet Castellana.

Introducció

La Costa Brava, una joia de la Mediterrània que ha captivat els turistes durant anys. Amb les seves petites cales i paisatges impressionants, aquesta regió costanera s'ha convertit en un destí turístic de renom mundial. No obstant això, l'èxit del turisme també ha portat canvis socials i culturals que han obert les portes d'aquesta zona al món.

«La belleza del paisaje y la tranquilidad de sus pequeñas calas, hacen de esta costa un paraíso para el turista» (Bonet Castellana 1965)

L'arribada del turisme ha estat un motor clau del creixement econòmic de la Costa Brava. No és exagerat dir que aquesta regió viu del turisme, per bé o per mal. Els últims anys han vist un augment del nombre de visitants que gaudeixen dels encants d'aquesta costa, i la demanda de serveis turístics ha augmentat de manera significativa. Tanmateix, aquest creixement no ha estat exempt de reptes. La saturació i la urbanització caòtica han posat en perill la bellesa natural i el caràcter únic de la Costa Brava.

Cal remuntar-se als anys seixanta, quan coincidint amb l'inici del boom turístic a la Costa Brava, sorgeix la necessitat d'ordenar el creixement urbà. És en aquest context que, apareix l'arquitecte català Antoni Bonet Castellana com a gran especialista en arquitectura i urbanisme en l'àmbit turístic, amb l'experiència dels projectes construïts a Punta Ballena (Uruguay, 1947), Terraza Palace (Mar del Plata, 1957-58), Cap de Salou (Tarragona, 1960) o La Manga del Mar Menor (Murcia, 1961), els quals el consoliden com un referent a nivell local i internacional. A partir del 1957, Bonet té l'oportunitat de fer diversos projectes d'urbanitzacions turístiques al litoral gironí, i fins i tot és consultat per la redacció d'un Pla d'Ordenació General de la Costa Brava (1960-65).

El treball de l'arquitecte que es vol destacar i que és objecte d'aquest article d'investigació, és el Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida, a Palafrugell, Girona.

Un projecte que ha passat desapercebut pels investigadors d'Antoni Bonet, fet estrany ja que els darrers anys les seves obres han aixecat l'interès dels estudiosos de l'arquitectura i l'urbanisme turístics. (Pie 2015 i 2019; López Martínez 2015; Carcalen et al. 2021). Sembla que les obres i projectes que Bonet va fer per la Costa Brava no han despertat l'interès que han tingut altres com les fetes a la Costa Daurada o Costa de Múrcia. (Granell et al. 2002; González 2021; López i Aroca 2020)

Els diversos estudis i monografies que els historiadors han dedicat a analitzar les obres de Bonet, identifiquen el Pla Parcial d'Aigua Gelida com a projecte no realitzat. La motivació cap aquesta investigació va aparèixer quan revisant la zona d'Aigua Gelida, actualment urbanitzada i edificada, es van apreciar similituds clares amb el Pla Parcial d'Ordenació que va fer l'arquitecte entre l'any 1965 i 1970. A partir d'aquí surten totes les preguntes, les respostes voldran reconstruir la història, el projecte, determinar l'impacte del model de projecte turístic que planeja, i documentar i donar a conèixer aquest gran projecte d'Antoni Bonet a la Costa Brava.

1. Metodologia

Per dur a terme la investigació sobre el Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida fet per Antoni Bonet i l'evolució que ha patit fins a la seva configuració actual, s'ha realitzat una exhaustiva investigació històrica i documental a diverses fonts d'informació, com ara arxius municipals, institucionals i administratius, biblioteques, registres històrics i premsa de l'època, amb l'objectiu de recopilar la quantitat més gran possible d'informació sobre el context històric, social i urbà de la Costa Brava dels anys 60, descobrir la història que hi ha al darrere de la redacció d'un pla

d'aquestes característiques, i testimoniar la importància que hauria de tenir el model de desenvolupament turístic que planteja Bonet per la Costa Brava.

L'anàlisi de la informació obtinguda s'ha fet mitjançant un enfocament qualitatiu, amb la finalitat d'identificar i comprendre els elements clau del Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida, les idees fonamentals del projecte i la integració al paisatge de la Costa Brava. A més, s'han tingut en compte els conflictes administratius, el context històric, els esdeveniments rellevants i el pensament ciutadà de l'època, per poder entendre millor la proposta de Bonet i el seu impacte a la zona.

Així mateix, s'han utilitzat diverses tècniques d'anàlisi, com la interpretació històrica dels documents i els discursos, i la revisió per part d'experts en la matèria i companys de recerca.

Finalment, s'espera que aquesta metodologia permeti assolir una comprensió profunda del Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida, la seva avaluació paisatgística, les forces i debilitats, les dificultats durant el desenvolupament, els successos més rellevants, descobrir com va acabar sent com és ara i la comparació del projecte de Bonet amb la urbanització actual d'Aigua Gelida.

2. Antecedents

Situació geogràfica

La Costa Brava es troba al nord-est de Catalunya. Popularment, s'ha delimitat entre els pobles de Blanes, a l'extrem sud, i Portbou, a l'extrem nord fent frontera amb França. Està formada per les comarques de La Selva, el Baix Empordà i l'Alt Empordà, però el que més la defineix és el seu característic paisatge.

El contrast entre el mar i la muntanya, amb massissos que s'apropen al mar i petites cales que s'amaguen entre les roques, crea un paisatge irregular, variat i atractiu a la vegada. La plana de l'Empordà arriba fins al mar, salvant la topografia formant dues grans badies: el Golf de Roses, entre el Cap de Creus i el Massís del Montgrí, i la badia de Pals, entre aquest últim i el Cap de Begur.

La seva longitud és de més de 200 km i limita al nord amb la Costa Vermella Rossellonesa i al sud amb la Costa del Maresme. Gràcies a la seva geomorfologia, una part del paisatge originari encara roman primigeni i salvatge. No obstant això, allà on la topografia és menys abrupta, la massificació, especulació, manca de normativa i el turisme massiu han provocat un creixement urbanístic descontrolat i poc respectuós del paisatge natural. Això ha fet que, en alguns llocs, la Costa Brava hagi perdut part del seu encant i singularitat.

Context històric

Per analitzar com va començar el turisme a la Costa Brava, s'han de tenir en consideració uns quants successos durant l'últim segle. No és fins a principis s. XX que es comencen a posar de moda els banys termals i d'aigua de mar entre la burgesia de Girona. Els primers establiments de bany es situen als municipis més a prop de les estacions ferroviàries, sent els Banys de la Pedrera a Sant Feliu de Guíxols els primers l'any 1899. (Ramos Caravaca 2015)

Passada la Primera Guerra Mundial i degut al creixement econòmic de la burgesia gràcies a la neutralitat d'Espanya, apareixen els passeigs marítims, els jardins botànics, les aigües termals, els hotels de luxe i els casinos, en els destins balnearis. A la dècada dels anys vint es comença a apreciar el paisatge natural fora de les grans aglomeracions urbanes, i és aquí quan apareixen

les primeres urbanitzacions de ciutat jardí com a satèl·lits dels destins balnearis. Aquest model va marcar el planejament posterior dels nuclis de costa. (Ramos Caravaca 2015)

La Costa Brava, coneguda antigament com a Costa de Llevant, rep el seu nom actual quan el poeta i escriptor Ferran Agulló anomena el terme Costa Brava en el diari La Veu de Catalunya el 12 de setembre de 1908. Tot i això, va ser l'any 1925 quan es comença a promocionar la zona amb l'edició de la primera gran guia, "La Costa Brava. Àlbum-guia", editat per l'Ateneu Empordanès de Barcelona. També, va influir en la seva popularitat l'estès costum de l'època per enviar postals (Arribas Sánchez, 2019). Les més reconegudes van ser la sèrie de postals de tons blaus editades pel fotògraf Lluçia Roisin (Fig. 1). Un clar exemple, i de gran rellevància, és l'interès d'artistes com pintors, escultors, poetes, escriptors i fotògrafs, per aquest indret de la costa catalana durant els següents anys, amb més presència durant els anys 40 i 50. És per Setmana Santa del 1925 quan un jove Salvador Dalí convida al poeta Federico García Lorca a Cadaqués, on aprofita per enviar postals als seus amics de Madrid. Aquest fet és una petita anècdota per exemplificar l'impacte que es pot originar arreu del territori espanyol, ja que García Lorca després d'aquella experiència, sempre més va parlar amb admiració de la Costa Brava, i inclús arreu d'Europa quan pensava amb els quadres que va anar pintant Dalí dels paisatges que veia durant les seves estades a Cadaqués i Portlligat. «Estoy en Cadaqués, pueblecito de Gerona, como os dije, y una de las maravillas del Mediterráneo. No os podéis imaginar, acostumbrados al mar de Málaga, este mar 'Costa Brava' lleno de ensenadas, de calas y acantilados por los que asoman inmensos olivares y viñas, rocas color naranja y manchas verdes de pinares», explica el poeta en una carta a la seva família. (Roses Publicacions Municipals 2008)

Fig. 1 Palafrugell dècada de 1920. Barcas en la playa de Tamariu. Font: Col. Roisin / IEFC (1920)

El turisme provinent de les províncies de Barcelona es comença a popularitzar l'any 1927 amb els grups excursionistes que organitzen els anomenats "Viatges Blaus" (Fava, García 2022). L'any 1929 passa a ser una data transcendent per atraure l'atenció internacional, gràcies a la celebració de l'Exposició Universal de Barcelona i l'Exposició Iberoamericana de Sevilla. L'any 1935 l'administració pren consciència del potencial econòmic que suposa el negoci del turisme i es crea el Patronat de la Costa Brava, comissió encarregada per vetllar pel patrimoni natural i arquitectònic així com promoure iniciatives per atraure el turisme estranger. (Ramos Caravaca 2015)

La Guerra Civil Espanyola i la Segona Guerra Mundial paren en sec l'evolució del turisme d'elit i progressivament comença a canviar el turisme a un caràcter més públic i ampli. Amb la introducció de les vacances pagades i la popularització del cotxe, un gran ventall de gent s'acosta a l'activitat del turisme, també gràcies a la projecció internacional de diversos artistes, com ja s'ha comentat. En aquest moment apareix el turisme de masses.

L'impacte d'aquest nou fenomen arriba a la Costa Brava introduint un intens canvi de paisatge. Els nuclis de costa, antigament pobles pesquers amb arquitectura vernacular adaptada al clima, l'orientació i al territori, experimenten una transformació mitjançant un descontrolat creixement de les zones urbanitzables i la densificació dels nuclis urbans existents. Habitatges unifamiliars en els terrenys més muntanyosos de la costa i grans malles urbanes de blocs d'apartament en les zones de plana, creixent en alçada a primera línia de mar per accentuar les vistes. L'economia cada vegada més es centra en el sector turístic i la producció agrícola passa a un segon pla. Un exemple és el de Sant Feliu de Guíxols, la seva activitat econòmica depenia en gran part de la indústria del suro, però cau en picat arribant els anys 60, fet que fa que es comenci a promocionar el sector del turisme per substituir les escasses exportacions de suro.

Per sort, la Costa Brava ha anat frenant aquesta massificació gràcies a les dificultats que suposa construir en zones de topografia irregular, però no se n'ha salvat. Exemples com la Costa del Maresme o la Costa Llevantina demostren l'abús especulatiu incommensurable que suposa l'arribada del turisme de masses a les costes del Mediterrani.

Llei del sòl de 1956

El 12 de maig de 1956 apareix el primer marc legal per tal de regular les noves construccions. El seu gran objectiu és evitar les irregularitats en els processos d'urbanització i l'especulació del sòl. Aquesta Llei del sòl haurà de servir de paraigües i marc legal generalista on s'adscriuen de forma piramidal altres normatives més específiques i limitants. Per ordre i escala hi haurà, una Pla Nacional d'Urbanisme, Pla Provincial, Pla General Municipal, Plans Parcial i Projectes d'Urbanització. (BOE 135/1956). És en aquests Plans Parcial on apareix l'objecte d'aquest article, el Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida, redactat per Antoni Bonet Castellana.

«Todo ello, unido a la sugestión ejercida por los proyectos a corto plazo, tentadores siempre para quienes aspiran a decorarse con efímeros triunfos aparentes, y a la carencia de una opinión celosa del desarrollo de las ciudades, ha motivado la falta de previsión en lo que respecta a la formación de reservas de suelo, para la escalonada expansión de los núcleos urbanos; la irradiación desmesurada del perímetro de extensión de las ciudades, en las que al construirse arbitrariamente se crean superficies de urbanización desproporcionadas e inasequibles para los limitados recursos económicos disponibles para su financiación; la especulación del suelo, que malogra toda ordenación urbana, sustrae prematuramente terrenos a la agricultura y, al exigir por los todavía no urbanizados precios de solar, coloca a los adquirentes en difíciles condiciones de contribuir a la obra urbanizadora, y, en suma, un movimiento migratorio que, al no ser encauzado, concentra en algunas ciudades, a costa del medio rural, notables masas de población, con repercusiones de alcance nacional». (BOE 135/1956)

La Comissió Provincial d'Urbanisme de Girona és la que s'encarrega de projectar la majoria de Plans Generals pels municipis de costa, seguint sempre un mateix model, l'adaptació dels nuclis a les necessitats actuals i deixant una gran previsió de territori per al desenvolupament d'urbanitzacions turístiques, partint de la ciutat jardí com a model principal. Cal destacar el paper de Josep Claret Rubira com a director de l'Oficina Tècnica d'Urbanisme. Claret s'associa amb el GATCPAC mentre està acabant la carrera d'arquitectura i queda influenciat per l'arquitectura racionalista però sense arribar a compartir totes les idees del "MOMO". Claret també defensa la

tradició i el vernacular, admira a Rafael Masó, com a gran referent Noucentista gironí. (Ramos Caravaca 2015)

La barreja del Racionalisme i el Noucentisme és una mica estranya, però conjuntament i ben aplicada es pot aconseguir una arquitectura transversal que tingui la part bona del Racionalisme i la relació amb l'entorn i la tradició que defensa el Noucentisme. Gràcies a Claret el model de ciutat jardí que es proposa pels nuclis de costa de Girona, es transforma millorant l'original, distingint entre tres tipus de ciutat jardí, intensiva, semiintensiva i extensiva.

El problema d'aquests Plans Generals és la desprotecció que tenen cap al medi rural i la manca de rigor normatiu. Això fa que siguin fàcilment modificables mitjançant els Plans Parcial.

3. Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida

Encàrrec

Per tal comprendre l'origen de la necessitat de planificar aquesta zona verge del paisatge natural de la Costa Brava coneguda com a Aigua Gelida, s'han consultat els Llibres d'Actes del Ple de l'Ajuntament de Palafrugell per entendre què es discutia en aquelles dates. Estirant el fil del temps, s'ha arribat al que es podria considerar l'inici d'Aigua Gelida, el 28 de setembre de 1961.

En aquell moment, l'Ajuntament de Palafrugell pren la iniciativa amb un tarannà heroic, per tal de salvar el paratge natural d'Aigua Gelida d'una "suposada" gran cadena hotelera que volia convertir aquella zona en una explotació hotelera de gran escala. Però, comprendre millor aquesta indefensió de l'Ajuntament davant d'aquesta amenaça, cal remuntar-nos molt més enrere en temps.

El 1961 es redacta una "memoria-propuesta" per part de l'Ajuntament dirigida a l'Estat per tal d'aconseguir la propietat dels terrenys. Efectivament, els terrenys d'Aigua Gelida eren de l'Estat, concretament del Patrimoni Forestal de l'Estat. En la memòria citada, l'Ajuntament al·lega que els terrenys eren seus des del s. XIII en concepte de "bienes comunales", però no és fins al gener de 1821 que la població de Palafrugell i Begur es cansen de pagar els impostos religiosament per mantenir uns terrenys forestals poc utilitzats pels dos pobles, a causa de la distància que hi havia entre els pobles i la zona d'Aigua Gelida. El 21 de gener del 1821, a la plaça de l'església de Palafrugell, se sorteja entre la població 540 vessanes dels terrenys que hi havia a Aigua Gelida, s'acaben repartint una vessana per família. El mateix any 1821 el concepte de "bienes comunales" desapareix i poques famílies fan els tràmits corresponents per fer constar la propietat d'aquelles finques, mentre que moltes altres deixen abandonades les finques. L'any 1921, a causa de diverses demandes que exposaven que moltes finques estaven abandonades o en desús, l'Estat inicia un procediment per catalogar la zona. Finalment, el 23 d'octubre de 1931, l'Estat requisa aquests terrenys per la manca de manteniment i abandonament, i els inclou en la xarxa de muntanyes d'utilitat pública. (Ajuntament de Palafrugell 1961, 10-13)

Passats trenta anys, el 28 de setembre de 1961, l'Ajuntament de Palafrugell, preocupat pel potencial interès turístic de la zona i pel temor a l'arribada d'una empresa hotelera especuladora, envia una memòria per reclamar els terrenys d'Aigua Gelida en forma de cessió gratuïta. És interessant llegir com l'Ajuntament defensa aquesta zona del seu municipi:

«...el único paraje limítrofe con el mar, que es Aigua Gelida, nombre del territorio donde radica la pertinencia del Estado, de una belleza natural incomparable y que está libre de hoteles, se halla amenazado de verse invadido por la industria hotelera, dejando de ser un lugar tranquilo y de

reposo, una zona verde que serve de paseo y distracci3n al caminante, a los turistas que residen en Tamariu.» (Ajuntament de Palafrugell 1961, 10-13)

Defensa que té com a finalitat evitar la subhasta dels terrenys per part de l'Estat, per tal de conservar la zona com un paisatge d'interès turístic perquè esdevingui parc natural. (Fig. 2)

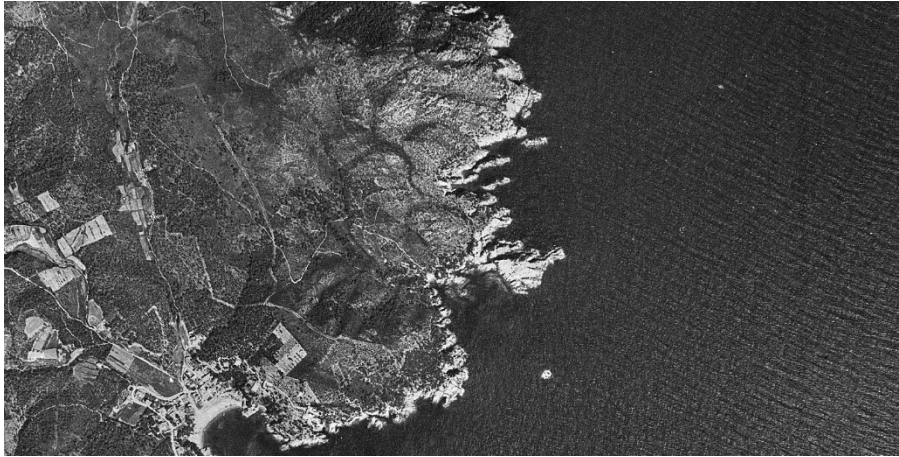

Fig. 2: Vista aèria d'Aigua Gelida i Tamariu, l'any 1956. Font: ICGC Vissir

No obstant això, com és d'esperar, l'Estat no cedeix els terrenys a l'Ajuntament, segurament conscients del gran valor econòmic que despuntaven gràcies a la necessitat i interessos d'urbanització d'aquell sector i qualsevol punt urbanitzable de la Costa Brava en aquell moment de gran demanda de s3l en ple boom turístic. Si ho sabia l'Estat, l'Ajuntament també entenia el potencial d'aquesta zona, i tenint en compte l'època (dictadura franquista), quan la transparència política brillava per la seva absència, no és forassenyat pensar que l'Ajuntament pretenia subhastar ells mateixos els terrenys per treure'n un profit econòmic.

Finalment, el 13 d'abril de 1962 s'aprova definitivament el Pla General d'Ordenació Urbana del Municipi de Palafrugell, on queda reflectida la necessitat de dur a terme els Plans Parcials corresponents, incloent-hi el de Tamariu nord deixant la zona d'Aigua Gelida com a urbanitzable. Coincidint de manera "curiosa", l'Estat emet un decret llei que permet al Ministeri d'Agricultura executar la subhasta dels terrenys d'Aigua Gelida el 14 d'abril de 1962, just un dia després de la publicació del Pla General del municipi amb la zona d'Aigua Gelida. És en aquest moment que apareix l'empresa promotora que dona nom a la zona, Aigua Gelida S.A., la qual adquireix el 60% dels terrenys amb la subhasta feta per l'Estat. L'empresa promotora aprofita la facultat que li atorga la Llei del S3l de 1956 en l'article núm. 40, per emprendre el planejament de la zona com a iniciativa particular, i per aquest motiu, el Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida no és elaborat per l'administració municipal a través d'un arquitecte municipal com és habitual, sinó que l'empresa promotora contracta a l'arquitecte Antoni Bonet Castellana per redactar el Pla.

Antoni Bonet Castellana

Els inicis de la seva formació seran determinants per la trajectòria de Bonet. El 1933 amb vint anys ingressa al GATCPAC com a estudiant assistint al quart CIAM, col·labora en diversos projectes com el de la Ciutat de Rep3s i Vacances. Aquest projecte l'influencia molt a l'hora d'afrontar els seus propis projectes. Principis com el respecte i la convivència entre el medi natural i les edificacions, la preservació del paisatge preexistent, la mínima edificació, la mínima urbanització, la mínima subdivisió i el buit com a matèria, són recursos que es van veient en els seus projectes al llarg dels anys. Des de Punta Ballena a Uruguai el 1945, la Ciutat-Balneari de

Necochea-Quequén a Argentina el 1952, la urbanització de la Manga del Mar Menor a Múrcia el 1961, Andalucía La Nueva a Marbella el 1962, el complex turístic de Politur a Platja d'Aro el 1963 i per últim el Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida el 1965, objecte d'aquest article, són exemples de treballs de Bonet en relació amb el turisme en tota mena d'escales i situacions diferents, on aquests principis hi són presents.

El projecte

La zona d'Aigua Gelida esdevé un gran lloc d'oportunitat per a Bonet, que busca ordenar una urbanització turística de forma coherent i que tingui en tot moment en consideració el paisatge, evitant la seva destrucció, contràriament com estava passant en altres punts i planejaments al llarg de la Costa Brava i la resta de costes espanyoles. Per comprendre com s'arriba a ordenar urbanísticament la zona, i per entendre les idees que tenia l'arquitecte, cal començar explicant els conceptes més fonamentals.

En tot moment l'arquitecte intenta que el conjunt turístic s'adapti i respecti la topografia natural i el paisatge que configura. Les construccions més lligades a l'ús turístic, les quals equipen la zona, són els centres comercials, recreatius, hotelers i un gran centre cívic, aquest últim es situa al voltant de la cala natural juntament amb una gran extensió d'espai verd que fa que la cala esdevingui el punt més important dins el conjunt. Les altres construccions de caràcter més col·lectiu i social, per buscar les millors visuals cap a la costa, es projecten en punts elevats de la zona.

Pel que fa a la memòria del Pla, és interessant com descriu cada element, i les intencions que hi ha al darrere. La descripció de les zones per vianants i els espais verds, els equipaments, els vials i aparcaments, així com la de cada una de les zones i tipus de ciutat jardí, i la proposta de com han de ser fonamentalment els edificis d'apartament i hotels, ens ajuda a comprendre les idees de Bonet. És sorprenent que, en un document que majoritàriament està pensat per ser més normatiu que propositiu, Bonet l'eleva fins al punt de projectar tota la zona amb un nivell de detall sublim, tot i l'escala del global del projecte, arribant a un total de 86,3 hectàrees. (Bonet Castellana 1965)

Fig. 3: Postal d'any nou 1966. Maqueta del PPO d'Aigua Gelida. Font: Bonet Castellana, A (1965)

El planejament que va dissenyar Bonet va passar per fins a 3 modificacions per tal d'adaptar-se als diferents obstacles que planteja l'Ajuntament en forma de condicions i al·legacions. El primer Pla és el més ambiciós, es redacta el juny de 1965 i és el que en diversos articles es té en consideració gràcies a l'impacte que genera el projecte plasmat en una maqueta (Fig. 3).

En aquest primer projecte, es pot destacar la presència dels llargs edificis d'apartaments que s'adapten al perfil topogràfic del terreny, esglaonant-se amb plantes baixes i 3 plantes pis. A més, els hotels i edificis d'apartaments en altura es situen en els cims dels turons, formant aproximadament un semicercle entorn del centre del complex. Aquests edificis estan situats també amb plantes baixes a diferents nivells, adaptant-se a la topografia, on apareixen unes torres de fins a 7 plantes d'alçada.

Pel que fa a la zona central, en el primer projecte es pretenia prolongar la zona de platja cap a l'interior, construint un llac artificial amb una zona comercial recreativa. També es volia allargar la zona central cap al mar, amb una piscina d'aigua salada entre les roques, instal·lacions esportives, un club nàutic, una sala de festes i un embarcador per a llanxes, tot situat sobre l'illa i connectat a terra per un pont.

L'arquitecte també volia incorporar dos pobles amb una capacitat d'entre 1.000 i 2.000 habitants, amb tots els serveis necessaris per a un poble de l'època. La idea fonamental era crear un ambient mediterrani, amb petits carrers i places, amb espais d'ombra constants. A mesura que es passejava pels carrers, es podien trobar grans miradors amb vistes al mar. (Bonet Castellana 1965)

La primera versió del Pla pateix un seguit d'al·legacions per part de l'Ajuntament, com és normal en un procés de planificació urbanística i inclús de qualsevol projecte d'edificació. La relació entre les parts implica un estira-i-arrotonsa d'intercanvi idees contraposades, objectius, formalitats i normatives. (Ajuntament de Palafrugell 1967, 35-38)

En la segona versió del Pla, es descarta la construcció d'edificis en alçada a les cotes més altes dels turons d'Aigua Gelida, en favor de parcel·les col·lectives amb organitzacions volumètriques esglaonades d'apartaments de planta baixa i una planta pis (Fig. 4), anomenats bungalows per l'arquitecte. Així ho exposa Bonet en la memòria de la segona versió del Pla:

«Las parcelas colectivas para bungalows (6 apartamentos), de calificación "Urbana Semi-Intensiva", se sitúan en zonas altas del terreno con visuales sobre el paisaje marítimo o terrestre siempre con accesos directos desde la red viaria, y sus respectivos aparcamientos públicos.» (Bonet Castellana 1968)

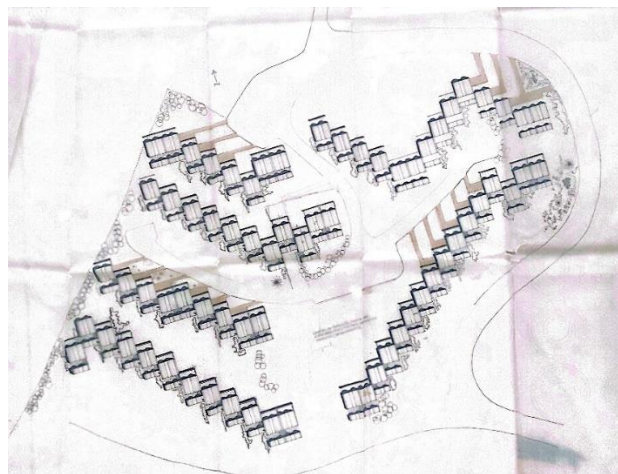

Fig. 4: Planta coberta, organització parcel·les col·lectives. Bungalows a Aigua Gelida. Font: Bonet Castellana, A (1968)

Aquestes zones de bungalows coincideixen en localització, en gran mesura, allà on se situaven les torres d'apartaments en la versió anterior de Pla. D'aquesta manera l'arquitecte redueix l'impacte visual i el canvi de silueta del paisatge que hauria ocasionat la presència de torres de 21 metres d'alçada en els cims d'Aigua Gelida.

A més a més, i molt important, en la segona versió del Pla, ni en la memòria ni en els plànols apareixen més els edificis d'apartaments allargats que s'adapten a la topografia. Tant els apartaments allargats com les torres, eren elements molt representatius del Pla inicial, que malauradament desapareixen a mesura que s'intenta legalitzar i es busca la seva aprovació.

Des de la meua opinió, penso que el Pla inicial de Bonet és el més atrevit i representatiu, si pensem en els altres projectes elaborats relacionats amb urbanitzacions turístiques. Però, crec que quan el fa per primera vegada, s'excedeix en formalisme i no té tant en compte el territori i el paisatge que l'envolta, tot i que, fonamentalment està bé pensar en agrupar-se en edificacions més compactes, en alçada i allargada, per obtenir la màxima quantitat d'espai lliure al seu voltant. Crec, doncs, que en aquest emplaçament tan especial de la Costa Brava l'arquitecte es va sobrepassar en la primera proposta del Pla. Tot i això, és possible que Bonet apuntes més alt en el primer Pla, conscient que l'Ajuntament tindria els seus dubtes en la formalització, per així mantenir les idees fonamentals.

Quan parlem de fonaments del Pla, una de les idees que es mantenen en totes les seves versions, és la de la circulació per a vianants i les zones de verd públic, distingint diversos tipus d'espais destinats a aquest ús. (Fig. 5. Esquerra)

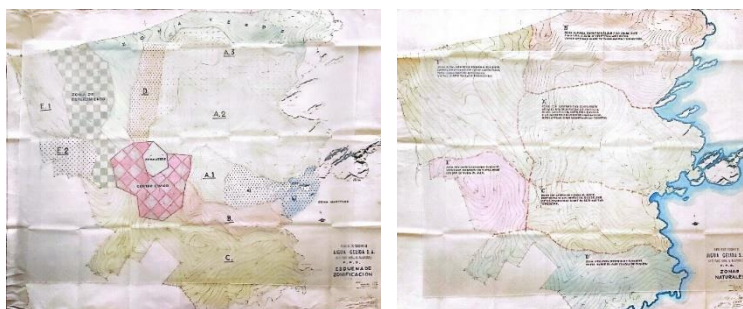

Fig. 5: Esquerra: Esquema de zonificació. Dreta: Zones naturals. PPO Aigua Gelida. Font: Bonet Castellana, A (1965)

En les zones naturals (Fig. 5. Dreta) es distingeixen fins a 6 zones on l'arquitecte descriu les característiques del lloc i el paisatge, aquestes descripcions només es troben en aquest plànol i és molt interessant transcriure-les:

« A: Zona con laderas cuya componente media da una orientación S.E protegida de los vientos del Norte, pero expuesta a los calientes y húmedos del cuadrante sur. Vistas optimas sobre paisajes marítimo-terrestres.

B: Zona elevada orientada al sur y con condiciones análogas a la zona "A" respecto a los vientos. Vistas optimas sobre paisajes marítimo-terrestres.

C: Zona con ladera orientada al Norte, protegida de los vientos cálidos del sur. Vistas grandiosas sobre paisaje marítimo-terrestre.

D: Zona orientada entre sur i suroeste. Vistas sobre el mar y la cala de Tamariu.

E: Zona con orientación media suroeste. Vistas muy variables con puntos desde los que se divisa el mar.

F: Zona totalmente orientada a poniente. Ladera relativamente suave y apropiada para la urbanización económica. Vistas sobre paisaje terrestre.» (Bonet Castellana 1965)

És molt interessant veure com Bonet percep el paisatge i té en consideració l'orientació, els vents dominants i les vistes. Cal destacar com s'imagina on podrà anar situada la "urbanització econòmica", una zona F, d'esquena al mar, segurament amb menys demanda per culpa del seu emplaçament.

En l'última i definitiva versió del Pla, desapareix la prolongació de la platja que es volia dur a terme cap al mar, fent un pont cap a l'illa, edificant allà una zona de club nàutic, restaurant, etc. Crec que és una bona opció a causa de l'impacte que hagués suposat edificar aquesta illa verge tant singular. (Fig. 6)

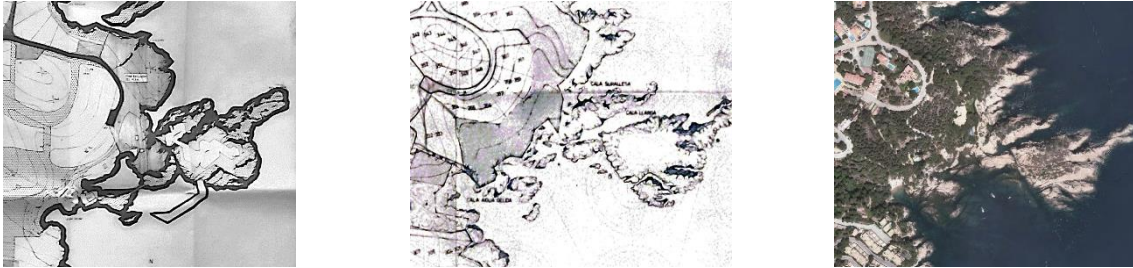

Fig. 6: D'esquerra a dreta, versió 1 i 2 del Pla, versió 3 del Pla, estat actual 2023. PPO Aigua Gelida. Font: Bonet Castellana, A (1965). Ortofoto, ICGC Vissir.

Malauradament, en l'última versió del Pla, desapareixen els pobles. El concepte dels pobles trobo que és molt important i essencial per a Bonet. La presència de pobles amb capacitats de 1.000 a 2.000 habitants, que ofereixen tots els serveis essencials i amb un caràcter clarament mediterrani, podria fer que la zona d'Aigua Gelida esdevingués un lloc per viure tot l'any i canviar el caràcter del complex turístic.

No obstant això, l'únic que es conserva de la zona que Bonet denomina "casc antic", clarament fent al·lusió que és el centre i motor de tota la urbanització, és el centre cívic-recreatiu, un conjunt que s'haurà de definir arquitectònicament més endavant amb un projecte d'actuació en aquesta zona que estarà lligada amb la natura i la cala, convertint-se en una plaça central. (Fig. 7)

«Centro cívic-recreativo: conjunto que contará con locales comerciales (incluyendo pequeñas artesanías para servicio del conjunto) bares, restaurantes, hoteles, supermercado, instalaciones para servicio de playa, etc.

La idea fundamental de este conjunto es la combinación de una serie de construcciones creando pequeñas callejuelas y plazas para peatones. Los techos por las diferencias del nivel del terreno, podrán ser utilizados como terrazas para los bares y restaurantes. La zona que albergue otro tipo de construcciones de carácter más administrativo como correos, telégrafos, etc., podrán situarse integrando el conjunto pero conformando otra zona del mismo.» (Bonet Castellana 1969)

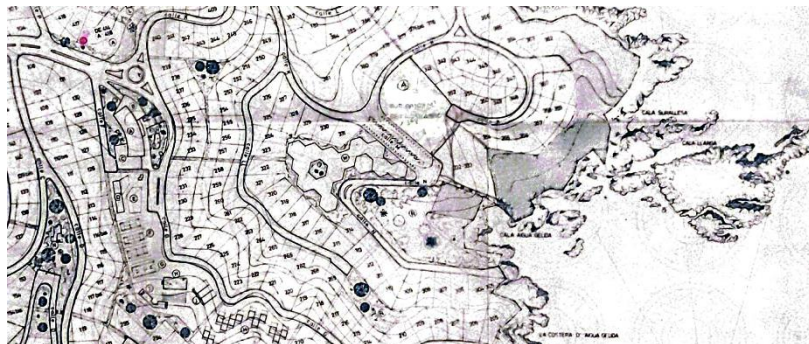

Fig. 7: Ampliació plànol, zona centre cívic-recreatiu. PPO Aigua Gelida. Font: Bonet Castellana, A (1969)

Per tal d'entendre millor com han anat evolucionant les diferents versions del Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida, es fa una anàlisi comparativa de la relació de superfícies que tenia cada Pla. (Taula 1)

P.P.O. – Versió 1		P.P.O. – Versió 2		P.P.O. – Versió 3	
Descripció	Superfície	Descripció	Superfície	Descripció	Superfície
Zona hotels o apartaments en alçada	120.000 m ²	Zona urbana semi-intensiva (parcel·les col·lectives, bungalows, apartaments)	85.000 m ²	Zona residencial pública i urbana semi-intensiva (parcel·les col·lectives, bungalows, apartaments, etc.)	62.200 m ²
Zona apartaments	268.000 m ²				
Zona xalets	186.000 m ²	Zona ciutat jardí-extensiva (parcel·les individuals)	460.000 m ²	Zona ciutat jardí-extensiva (parcel·les individuals)	534.000 m ²
Zona pobles i centre	60.000 m ²	Zona casc antic (pobles i centre)	60.700 m ²	Centre civico-comercial-recreatiu (casc antic)	10.000 m ²
Zona verda d'ús públic	75.000 m ²	Zona verda pública	121.000 m ²	Zona verda pública	125.000 m ²
Zona circulació vehicles i aparcaments	102.000 m ²	Vials i aparcaments	110.500 m ²	Vials i aparcaments	93.100 m ²
Zona circulació vianants	32.000 m ²	Zona circulació vianants	23.000 m ²	Zona circulació vianants	26.000 m ²
Zona esportiva i llac	42.480 m ²	Zona esportiva privada	6.200 m ²	Zona esportiva privada	12.500 m ²
Zona illa	12.510 m ²				
TOTAL	898.790 m²	TOTAL	866.400 m²	TOTAL	862.800 m²

Taula 1: Relació de superfícies. PPO Aigua Gelida. Font: Bonet Castellana, A (1969). Elaboració pròpia.

S'han elaborat les taules seguint la mateixa nomenclatura que fa servir l'arquitecte en la memòria de les diferents versions del Pla.

Si es compara amb números grossos, veiem que de la primera versió fins a l'última, es redueix la superfície total del planejament en 36.000 m². Però, el més interessant és veure com es mouen les superfícies i es reparteixen de diferent manera en cada una de les versions.

Analitzant les zones destinades a apartaments, hotels, bungalows, etc., que li podem dir zona residencial pública, es troba una gran diferència entre la primera versió i l'última, sempre considerant la segona versió com un punt intermediari entre les dues. Cal recordar que en la primera versió, el més destacat eren les altes torres d'apartaments i hotels, i els apartaments allargats

que s'adaptaven a la topografia. Com ja s'ha explicat, en la segona versió ja desapareixen aquests tipus d'edificacions i s'opta per petits edificis d'apartaments i bungalows. Tot i això, es redueix dràsticament la superfície destinada a aquesta zona residencial pública, que podria ser més assequible, social, pensada per la classe mitjana. La superfície es redueix en 325.800 m², és una superfície considerable, i fa pensar que a grans trets realment hi ha un abans i un després entre el primer Pla i les versions posteriors.

Lligat amb la reducció de superfície de zona residencial pública, es veu un augment molt substancial de zona residencial privada, la ciutat jardí-extensiva. És probable que degut a la demanda de més sòl privat perquè la promotora pogués vendre. La superfície s'augmenta en 348.000 m².

Un altre tema a destacar i que queda perfectament evidenciat a la relació de superfícies, és el desistiment de realitzar els pobles que queda reflectit en la tercera versió del Pla, passant de 60.000 m² de "casc antic" a 10.000 m², aquesta diferència representa la superfície que anava destinada a la construcció dels pobles.

L'altre canvi important és la superfície esportiva, la qual també estava molt lligada en les edificacions més marítimes que s'emplaçaven a l'illa. Per sort i essent coherent amb les màximes que deia l'arquitecte en la memòria, la preservació del paisatge es va imposar en la decisió d'edificar l'illa. En l'últim Pla, les instal·lacions esportives es situen en un emplaçament més interior.

La resta de superfícies, més relacionades en la pura urbanització de la zona, referint-nos a la xarxa de vials i espais públics, no canvien significativament.

La percepció final de l'última versió del Pla (Fig. 8), és que, estem davant d'una urbanització majoritàriament pensada per residències privades, amb un model de ciutat jardí-extensiva.

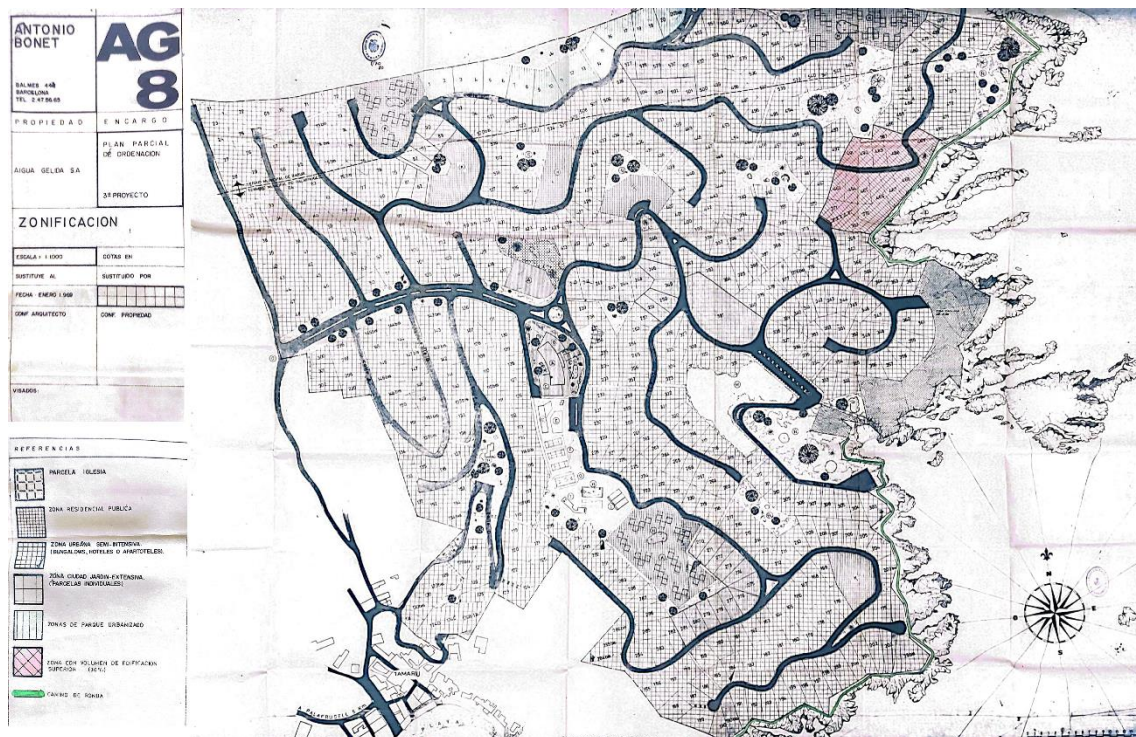

Fig. 8: Planta general, zonificació. PPO Aigua Gelida. Font: Bonet Castellana, A (1969)

Conflicte administratiu

Per tal d'esbrinar els conflictes i la intrahistòria que hi va haver per tal d'aprovar i executar la planificació urbanística d'Aigua Gelida, s'han revistat els llibres d'actes dels plens de l'Ajuntament de Palafrugell de l'any 1962 a l'any 1984.

És el dia 5 de novembre de 1965 quan es troba la primera referència al Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida, redactat per Antoni Bonet Castellana i presentat per Aigua Gelida S.A. és la primera versió del Pla. L'Ajuntament deixa el Pla pendent d'aprovació per documentació incompleta.

Arriba el primer conflicte el dia 21 de gener de 1966 quan l'administració procedeix a suspendre el permís d'obres que li havia donat a la promotora per començar amb el moviment de terres d'una finca. És habitual que hi hagi una suspensió de llicències generalitzada quan s'està redactant un planejament urbanístic. En aquest cas, la promotora va demanar permís a l'espera d'aprovar el Pla definitivament, però l'Ajuntament en aquell moment sospita que estan fent treballs de moviments de terres per fer vials, la qual cosa voldria dir que ja treballen amb una zonificació concreta, que com és evident, no està aprovada per l'Ajuntament ni la Comissió Provincial d'Urbanisme.

“...ponerle de manifiesto el disgusto de esta corporación, que en todo momento ha demostrado el mejor espíritu de colaboración y de dar facilidades para la mayor marcha de los trabajos a realizar, entre la gran diferencia de actuación en el plano publicitario (Fig. 9) y de ventas de parcelas, en los que la citada sociedad ha hecho demostración de una gran diligencia, que contrasta con la lentitud en solicitar los trámites municipales que la Ley señala como obligatorios e inexcusables.” (Ajuntament de Palafrugell 1966, 119.)

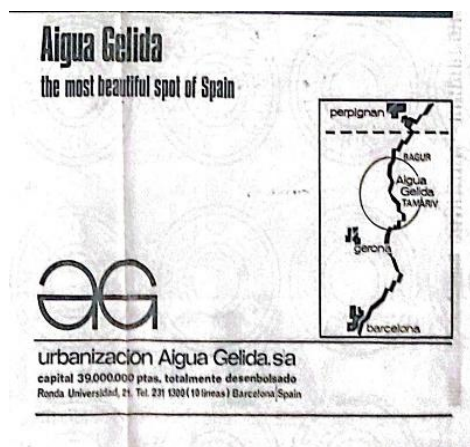

Fig. 9: The New York Times. Anunci Publicitari. Font: Bonet Castellana, A (1965)

No és fins al març de 1967 que l'Ajuntament emet un informe sobre el P.P.O., on exposa fins a 14 punts que discrepen del Pla presentat, incloses les reclamacions que s'interposen durant el període d'informació pública, defectes de forma i suggeriments de millora. El maig del mateix any la promotora fa una carta a la Comissió Provincial d'Urbanisme presentant al·legacions al primer informe editat per l'Ajuntament. (Ajuntament de Palafrugell 1967, 35)

El dia 8 d'agost de 1967 passa a ser una data important, ja que la Comissió Provincial hauria decidit dividir el Pla en dos sectors, nord i sud. El sector nord hauria estat aprovat amb condicions, les quals no es tenen constància amb la informació trobada avui en dia, pel fet que solament es menciona durant el ple de l'Ajuntament d'aquest dia 8, donant per assabentada a la sala. Per tant, en l'escrit que la Comissió envia a l'Ajuntament en data 15 de juliol de 1967 i número de referència 3835, decidit durant la sessió de la Comissió del dia 25 de juny de 1967, hauria de sortir l'aprovació parcial del Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida, redactat per Bonet. (Ajuntament de Palafrugell 1967, 66)

Vistos els esdeveniments, els condicionants que dona la Comissió d'Urbanisme fan canviar el Pla Parcial, a la segona versió que ja s'ha explicat, finalment entregada a l'Ajuntament el juliol de 1968. Des de la segona versió del Pla el juliol de 1968 a la tercera versió del Pla el maig de 1969, no es té constància dels successos passats. El més probable és que entressin en un procés de diàleg i negociació entre Ajuntament, arquitecte i promotora, per tal d'adequar el Pla perquè totes les parts estiguessin d'acord.

Poc després de la redacció de la tercera versió del Pla, l'11 d'agost de 1969, l'Ajuntament fa l'aprovació inicial de Pla Parcial, però amb una condició, que l'empresa promotora Aigua Gelida S.A. es compromet a fer les obres per connectar Aigua Gelida amb la carretera principal que va de Palafrugell a Begur (Fig. 10). Aquesta obra no s'acabarà fent mai, tot i que la promotora estava disposada, l'Ajuntament hauria d'expropiar els terrenys necessaris per a fer la carretera. (Ajuntament de Palafrugell 1969, 73)

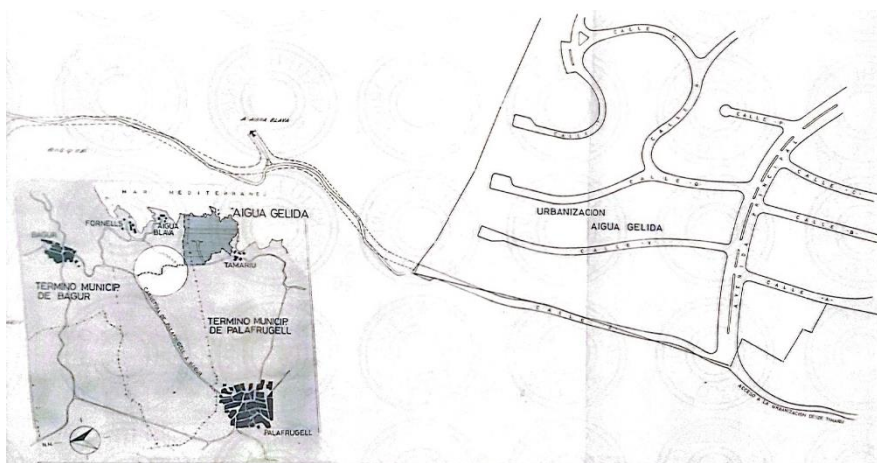

Fig. 10: Plànol d'estudi accés a la urbanització. Projecte d'urbanització d'Aigua Gelida. Font: Bonet Castellana, A (1969)

El mateix any, en el ple municipal del 31 de desembre, després de no rebre cap reclamació ni del mes que va estar exposat al públic ni dels tècnics municipals, l'Ajuntament tira endavant l'aprovació provisional del Pla, i a més, concedeix la llicència d'obres a Aigua Gelida S.A. per tal de començar a fer arribar la instal·lació d'aigua potable a la urbanització. (Ajuntament de Palafrugell 1969, 111)

Seguidament, arribem a la data més important de totes per qualsevol planejament urbanístic, la data de l'aprovació definitiva del Pla. La Comissió Provincial d'Urbanisme aprova definitivament el Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida redactat per Antoni Bonet i el Projecte d'Urbanització d'Aigua Gelida, també redactat per Antoni Bonet, en data 12 de desembre de 1970 i número d'expedient 5284. (Ajuntament de Palafrugell 1970, 5). Però no és legalment vàlid fins que surt publicat al Butlletí Oficial de la Província de Girona, el dia 14 de juny de 1972. (BOP 80/1972, 6)

En aquell moment, l'ordenació i planificació que va fer Bonet ja es podia dur a terme, incloent-hi el Projecte d'Urbanització (Fig. 10), per tal de donar servei a totes les parcel·les i zones planificades en el Pla. Les obres d'urbanització es van dur a terme amb celeritat per poder començar a vendre les parcel·les individuals de la zona de ciutat jardí-extensiva.

En el Projecte d'Urbanització es descriuen i dibuixen com han de ser la xarxa de vials, la xarxa elèctrica, la xarxa d'aigua potable i la xarxa de sanejament. La documentació que s'ha pogut trobar és escassa, però és molt suggerent a nivell gràfic veure com representa la xarxa de vials. (Fig. 11. Esquerra).

Fig. 11: D'esquerra a dreta, Projecte d'Urbanització, xarxa de vials. Vista aèria d'Aigua Gelida, l'any 1977. Font: Bonet Castellana, A (1969). Ortofoto, ICGC Vissir.

Quan analitzem les dues imatges (Fig. 11), es pot veure clarament que la urbanització d'Aigua Gelida ha estat dissenyada per Antoni Bonet, seguint els seus plànols i directrius. No obstant això, malauradament Bonet no tenia el poder de decisió de totes les obres que s'haguessin de fer dins la urbanització, això ha anat provocant un seguit de canvis entre l'ideal inicial del Pla de Bonet i la urbanització en l'actualitat.

Seguint cronològicament, el dia 11 de juliol de 1975, es dona a conèixer un projecte d'ordenació especial d'una zona d'Aigua Gelida, promogut per Cala Nostra S.A., un succés que es pot considerar un abans i un després en el futur de la urbanització, ja que, en aquest projecte d'ordenació especial, una de les intencions és canviar la zona on estava destinat el centre cívic, fent-la una zona residencial. Durant el període d'informació pública, la promotora Aigua Gelida S.A, fa un seguit de reclamacions per intentar impugnar l'aprovació del projecte d'ordenació especial, entenent que anava en contra del Pla Parcial. A l'Ajuntament, però, sembla que li va millor el que planteja Cala Nostra S.A.

«Considerando que a juicio de la Corporación el proyecto de ordenación especial [...] es mucho más beneficioso que el preciso en este último P.P. ya que en el proyecto presentado las parcelas particulares se reducen considerablemente a poco más de la mitad, que desaparece el centro cívico o poblado, que la edificación principal de viviendas y la edificación auxiliar se reducen considerablemente, que la superficie de zonas verdes en la modificación propuesta aumenta considerablemente, que asimismo se propone una zona deportiva de gran extensión que no figuraba en el P.P. Aigua Gelida, así como también una zona de servicios comunes no existentes en el P.P. anteriores. [...] mucho más beneficiosa para el interés público de la zona.

[...]

Acuerda, aprobar provisionalmente el proyecto de ordenación especial de una finca propiedad de Cala Nostra S.A.» (Ajuntament de Palafrugell 1975, 15)

Finalment, el projecte d'ordenació especial s'acaba aprovant i passa a ser part adjunta del Pla Parcial. Ja des de l'aprovació definitiva del Pla, un cop construïda la urbanització, són molts els habitatges unifamiliars que es construeixen entre el 1972 i el 1978, coincidint en plena transició de la dictadura espanyola i la celebració del Debat de la Costa Brava el 1978, que fa replantejar-se la manera de fer urbanisme a la costa.

El dia 18 d'agost de 1978, apareix la figura de la Comissió Provincial de Patrimoni Històric-artístic, que dóna a conèixer a l'Ajuntament el Decret 2899/1972 del 15 de setembre, pel qual es declara paratge pintoresc determinats sectors de la Costa Brava, inclosa la zona d'Aigua Gelida, com a paratge d'interès artístic passant a zona de protecció de l'Estat. A partir d'aquesta comunicació de la Comissió de Patrimoni, s'obliga a l'Ajuntament a traslladar tots els projectes d'obra a la Comissió. A més, l'anomenada Comissió proposa a l'Ajuntament que es facin les modificacions pertinents en el Pla Parcial amb la finalitat de salvaguardar el paisatge. (Ajuntament de Palafrugell 1978, 112)

Poc temps després, el dia 9 de febrer de 1979, es procedeix a dictaminar una suspensió de llicències per la zona d'Aigua Gelida, per tal de reformar el Pla Parcial, i així adaptar-se als requisits de la Comissió de Patrimoni (Ajuntament de Palafrugell 1979, 147). En aquest punt, s'encarreguen al despatx Escribà&Nadal els treballs de redacció del projecte de "Revisió i Modificació del Pla Parcial d'Aigua Gelida", l'arquitecte del Pla modificat és Joan Escribà i Serra. (BOP 1981, 6221)

El dia 27 de juliol de 1981, ja es comencen a concedir llicències una altra vegada dins la zona d'Aigua Gelida, amb l'aprovació definitiva de la modificació del Pla.

Per aprofundir més en la investigació, caldria esbrinar quines han estat les modificacions que s'han fet comparant el Pla modificat per Joan Escribà i el Pla Parcial projectat per Antoni Bonet inicialment.

Finalment, podem dir que el Pla de Bonet ha patit modificacions al llarg dels anys. Si s'observa l'estat actual de la zona d'Aigua Gelida (Fig. 12), veurem com s'ha acabat configurant la urbanització al llarg dels anys, però, també és cert que les actuacions urbanístiques tenen el seu ritme, i el conjunt urbanístic avui en dia encara no està acabat del tot.

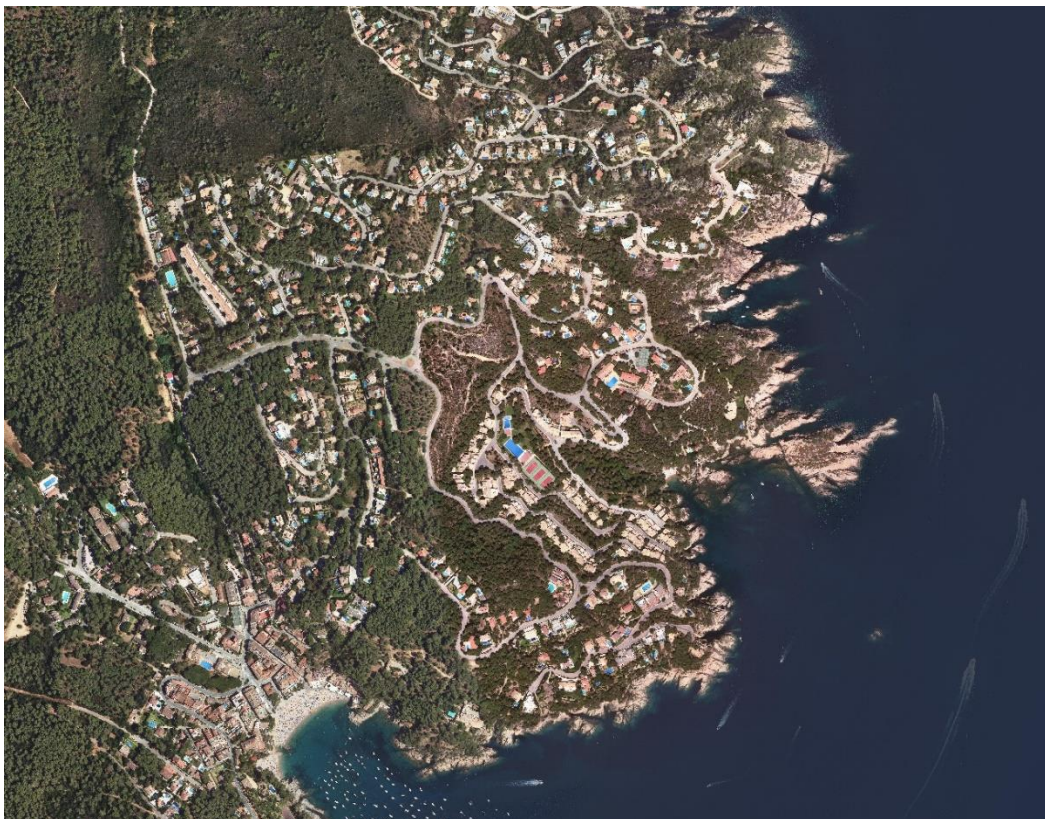

Fig. 12: Vista aèria d'Aigua Gelida, l'any 2023. Font: Ortofoto, ICGC Vissir.

4. Conclusions

Gràcies a aquest article d'investigació s'han plantejat moltes preguntes, que, duent a terme una exhaustiva investigació documental històrica, han sortit a la llum moltes de les respostes que es buscaven. La investigació històrica sempre dona sorpreses, ja que, inicialment, l'objectiu de l'article era el de comprendre de forma teòrica el Pla Parcial que Antoni Bonet projectava per Aigua Gelida. Però, la investigació ha sigut viva i ha acompanyat a l'article a descobrir quin era el context de l'època a la Costa Brava, tota la història de la zona d'Aigua Gelida i els canvis que ha sofert, per finalment constatar, amb documents gràfics, successos administratius i discursos, que la urbanització actual d'Aigua Gelida ha estat dissenyada fonamentalment per Antoni Bonet Castellana.

El projecte de Bonet per Aigua Gelida ha mutat, des de la meua opinió, cap a una urbanització que actualment no té el caràcter que l'arquitecte s'imaginava. El Pla en la seva primera versió, era segurament una mica autista en temes formals, però amb unes idees fonamentals clares, orientades a determinar com havia de ser el model d'urbanització turística en aquell moment. Les idees que té Bonet referents a com respectar el paisatge, són de fons, molt similars entre les diferents versions del Pla. En el primer, a causa de les seves influències del moviment modern, planteja edificis compactes i funcionals, que deixen molt d'espai públic al seu voltant, els edificis tenen més impacte en el paisatge de manera puntual, però amb el seu parer, serveixen com a fites i elements singulars que destaquen el paisatge, així com preserven en gran mesura les preexistències naturals, gràcies al seu emplaçament esponjat. En la segona i tercera versió del Pla, es canvia el model més racionalista de la primera, per un model de ciutat jardí-extensiva, que també pot funcionar, ja que és un model que s'integra millor en la silueta del paisatge i alhora preserva la natura.

Per altra banda, hi ha una qüestió determinant. Actualment Aigua Gelida és una urbanització de segones residències que només s'ocupa durant tres mesos a l'any. Crec que era indispensable la preservació de la idea de construir pobles i el centre cívic, convertint la urbanització amb alguna cosa més que un seguit d'habitatges que es tanquen en si mateixos, on els seus habitants no fan vida al carrer, més enllà del passeig fins a arribar a la platja. Els pobles i el centre cívic haurien donat personalitat a la zona, hi hauria serveis, equipaments, llocs de treball i habitants tot l'any, fent vida de poble i donant sentit a construir una urbanització, en una de les zones naturals més singulars de la Costa Brava.

En aquest sentit, l'Ajuntament es va encarregar de què no pogués ser així, dinamitant el Pla de Bonet per on podien, la promotora també podria ser còmplice, però demostra que es creu el Pla de Bonet i intenta defensar-lo fins al final. L'Ajuntament predica que la seva intenció en tot moment era preservar el paisatge de la zona d'Aigua Gelida, inclús amb la intenció de declarar-lo parc natural. Però, els fets no acompanyen les paraules, l'Ajuntament no és capaç de mantenir una zona del seu municipi com a no urbanitzable, un cop urbanitzada no defensa el Pla aprovat, i permet una clara degradació de la urbanització, suprimint la zona de centre cívic i pobles, inclòs un pla d'ordenació especial d'una promotora que hi va acabar fent habitatges, al·legant que hi hauria més espais verds públics a la urbanització. Crec sincerament que l'Ajuntament no va entendre el Pla de Bonet en cap moment, volent protegir la zona com a parc natural, va deixar edificar, permetent que es convertís en una urbanització estèril que depèn dels serveis dels pobles veïns.

Com a reflexió final m'agradaria dir que la investigació m'ha servit per conèixer de primera mà, què pot passar amb un projecte que podria haver sigut un referent, a escala internacional, per les urbanitzacions turístiques del futur, en el cas d'haver estat defensat fins al final.

5. Bibliografia

Fonts primàries

- Ajuntament de Palafrugell. (1962-1984). Llibre d'acords del Ple de l'Ajuntament de Palafrugell. Palafrugell: Arxiu Municipal de Palafrugell.
- Bonet Castellana, Antoni. 1965-1970. "Pla Parcial d'Ordenació d'Aigua Gelida". Barcelona: Fons Bonet Castellana, Arxiu Històric COAC.
- BOP. 1972. Publicació núm. 80/1972 del 4 de juliol, que anuncia l'aprovació definitiva del Pla Parcial d'Aigua Gelida. Girona: Butlletí Oficial de la Província de Girona.
- BOP. 1981. Publicació núm. 161/1981 del 22 d'octubre, que anuncia l'equip redactor de la modificació del Pla Parcial d'Aigua Gelida. Girona: Butlletí Oficial de la Província de Girona.
- Espanya. Jefatura del Estado. 1962. *Autoriza al Ministerio de Agricultura para la enajenación del monte número dos-ter.* Llei 16/1962. Aprovada el 14 d'abril de 1962. <https://www.boe.es/boe/dias/1962/04/16/pdfs/A05088-05091.pdf>
- Espanya. Ministerio de la Gobernación. 1956. *Ley sobre el régimen del suelo y ordenación urbana.* Llei 135/1956. Aprovada el 21 de agost de 1956. <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE//1956/319/A07161-07163.pdf>
- Marí Carreras, F. 1967. "Aigua Xelida". *Revista de Palafrugell*. 1 d'abril de 1967.
- Revista de Palafrugell*. 1970. "II Jornades d'urbanisme a la Costa Brava". 1 de setembre de 1970.
- Sala, Salvador. 1968. "La costa estèril". *Revista de Palafrugell*. 1 de gener de 1968.

Fonts secundàries

- Álvarez Prozorovich, F., Roig Navarro, J. 1999. *Bonet*. Barcelona: COAC, Ministerio Fomento.
- Arribas Sánchez, Cristina. 2019. "El Nuevo Paisaje turístico español a través de las tarjetas postales de los años 60". *SOBRE: Prácticas Editoriales en Arte y Arquitectura* 5 (juny): 77-111. <https://revistaseug.ugr.es/index.php/sobre/article/view/7594>
- Carcalén González, R., López Martínez, J., Aroca Vicente, E., García Martín, F. 2021. "Actitudes frente al lugar: Bonet, arquitecturas del turismo y la conquista de Atamaría". *ZARCH* 17 2021, 70-81. https://doi.org/10.26754/ojs_zarch/zarch.2021175928
- Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. 1976. "Debat Costa Brava Congrès: un futur sostenible". Girona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.
- Fava, Nadia., García Vergara, Marisa. 2014. "Territoris del turisme, l'imaginari turístic i la construcció del paisatge contemporani: actes". *Seminari internacional*. Girona: Viguera Editores, Edicions UdG.
- Fava, Nadia., García Vergara, Marisa. 2022. "La Revista de S'Agaró (1935-1974): polítiques e identidades en la producció de escenaris turístics". *Turismo y diseño. Materialidad y relato del viaje de placer*. Barcelona: Actas del IV Simposio de la FHD.
- Gómez López, O. 2020. "La arquitectura de Antonio Bonet en "Cap Salou"." *Accesos exteriores. Universitat Politècnica de València*. <http://hdl.handle.net/10251/171481>
- Granell March, J., Martínez Medina, A., Corral Juan, L., López Martínez, J.M., Villanueva Pleguezuelo, E., Pérez Amaral, A. (dirs.). 2002. *La arquitectura del sol*, Colegio de Arquitectos de Cataluña,

Colegio Oficial de Arquitectos de la Comunidad Valenciana, Col.legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears, Colegio Oficial de Arquitectos de Murcia, Colegio Oficial de Arquitectos de Almería, Colegio Oficial de Arquitectos de Málaga.

López Martínez, J. M. 2015. *Paisaje y turismo de masas en la obra de Antonio Bonet Castellana*. Cartagena: ESTAE.

Lopez Martinez, J. M., Aroca V. 2020. "Arquitectura y arquitectos del movimiento moderno en la región de Murcia". *III-Antonio Bonet Castellana. Dunas y turismo de masas en La Manga del Mar Menor*. Murcia: Tres Fronteras Ediciones.

Pié i Ninot, Ricard. 2015. "Investigar sobre la arquitectura del turismo. Cuatro notas para no perderse". *QRU: Quaderns de Recerca en Urbanisme* 5-6, 17-43.
<https://upcommons.upc.edu/handle/2117/82079>

Pié Ninot, Ricard., Rosa Jiménez. C. J. (comps.). 2013. *Turismo Líquido*. Barcelona: Universidad Politécnica de Cataluña.

Ramos Caravaca, Carolina. 2015. "Costa Brava, los retos urbanísticos del turismo de masas: la huella de la ciudad jardín y algunos principios racionalistas en el tejido turístico de masas". *QRU: Quaderns de Recerca en Urbanisme* 5/6, 114–135.
<https://upcommons.upc.edu/handle/2117/82126>

Ródenas García, Juan Fernando. 2015. "Antonio Bonet y Josep Puig Torné. Series Triangulares En Cap De Salou". *Ra. Revista de Arquitectura* 17 (diciembre): 57-64.
<https://doi.org/10.15581/014.17.57-64>

Ajuntament de Roses. 2008. *La Costa Brava abans de la Costa Brava, fotografies de la costa de la postal, 1915-1935*. Roses: Roses Publicacions Municipals.